

6. Поточний архів Союзу греків України. Інформація о греках України – руководящих работников, ученых.
7. Республиканское общество греков Украины (Устав, программа). – Донецк, 1990. – С. 8.
8. Греки в истории Крыма. Краткий биографический справочник. / Отв. ред. В.И. Харабуга. – Симферополь: Таврия-Алгос, 2000. – С.78.
9. Бабич-Маринаки Б.И. Керченское греческое культурно-просветительское общество (КГПО): становление, цели, результаты деятельности // Україна–Греція: історія і сучасність: Тези II міжнародної науково-практичної конференції Київ, 22-24 лютого 1995р.). – К., 1995. – С.31-32.
10. Греки Украины: история и современность / Материалы научно-практической конференции “Греки Украины: поиск и формирование национальной культуры” 9-19 февраля 1991. – Донецк, 1991.
11. Материалы I (учредительного) Всесоюзного съезда греков СССР, Геленджик, 29-31 марта, 1991. – Крымск, 1991. – С. 18.
12. Рябошапка Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917-2000). – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – С. 355.
13. ДАДО. Ф. 1. Оп.136. Спр.13. Арк. 65.
14. Кто вы, греки Приазовья. // Логос. Историко-просветительский и литературно-художественный орган Республиканского общества греков Украины. – 1991. – № 4 (апрель).
15. Поточний архів Державного комітету України у справах національностей та міграції. Інформаційно-довідковий матеріал про сучасне становище греків Приазов'я, 1995.
16. Ребкало М. Етнонаціональні процеси в сучасній Україні: досвід, проблеми, перспективи. – К: Українська Академія Державного Управління при Президенті України, 1994. – С. 36.

*Сєкунова Ю.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

Л.БИКОВСЬКИЙ ЯК НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ДІЯЧ В УКРАЇНСЬКОМУ ЧОРНОМОРСЬКОМУ ІНСТИТУТІ

Громадсько-політична діяльність на початку ХХ століття сприяла виробленню новітньої національної ідеології, популяризації ідей національно-визвольного руху серед мас, що набуло свого розвитку в подальшому. Це дало можливість доценту, інженер-економісту, історику Л.Биковському (1895-1992) усвідомити й формувати українську ідею, українське питання – своєрідну концепцію, яка не лише

констатувала наявність геополітично значущої етноісторичної спільноти, культурою, територією, національною самосвідомістю, традиціями, а й моделювала його думки та дії, спрямовані на відродження власної державності. Якщо звернутись до історії виникнення поняття “українська ідея”, то вперше його вжив П.Куліш, вкладаючи в нього усвідомлення, розуміння людьми належності до свого народу, його культури та віри. Згодом це поняття зустрічається у М.Драгоманова, С.Рудницького та інших діячів науки й культури, однак уже в значно ширшому розумінні. Відхиливши обмежені рамки аполітичного українофільства з його чисто культурницьким спрямуванням, українська ідея вийшла на суспільно-політичний рівень, і цей процес набував свого розвитку за допомогою практичної діяльності українців в еміграції.

Однією з причин зосередження Л.Биковського на проблемах понтознавства стало розуміння ним важливої ролі України як “Чорноморської Великодержави” в геополітичній стратегії світового співтовариства. До поглибленого зацікавлення понтознавством його привели подорожі Чорним морем. Динаміка інтересів Л.Биковського відбувалась під впливом поглядів, ідей та концепцій українських понтознавців. Щодо цього, пише він сам: “... коли довелось йому восени 1916 року, під час Першої світової війни, “вибирати” місце праці, він відразу подався в околиці Чорного моря. Впродовж майже двох років, суходолом і водою, побував він на Кавказі й Закавказзі, відвідав східне побережжя Чорного моря, від міста Севастополя до міста Трапезунд, перебував якийсь час у тому ж Трапезунді, був перейнятий впливом ідей професора А.Ю.Кримського. ..., під час студій Л.Биковського в Українській Господарській Академії (далі УГА) в Чехословаччині (1922-1927) ... у 1922-1923 роках професор д-р В.Тимошенко ... радив йому присвятити себе вивченню економіки Чорноморського простору. Професор інж. І.Шовгенів, на той період ректор УГА, нахилив Л.Биковського вивчати водне господарство (водне право), а українське зокрема. Ці студії поглиблювалися, від коли (1928-1944) Л.Биковський став бібліотекарювати у Варшавській публічній бібліотеці. В ній твори В.Щербаківського, С.Рудницького, Т.Зелінського, Ю.Кулаковського й інших понтознавців формували його українсько-понтійський світогляд. Він остаточно усталився після простудіювання у 1938 році твору Ю.Липи “Призначення України” (Львів, 1938)” [1, С. 143-144].

Саме з перших днів особистого знайомства Л.Биковського з Ю.Липою, приблизно у 1938-1939 роках, вони почали обговорювати необхідність організації студій щодо “морської справи” України. Як згадує Л.Биковський, він до цієї справи підходив більше як науково-організаційний діяч, а Ю.Липа розглядав цю проблему ідейно. Наслідком їх сумісних зусиль стало заснування Українського Чорноморського Інституту (далі УЧІ).

4 травня 1940 року відбулося перше, інавгураційне, засідання управи УЧІ [2, С.1128]. Ухвалено було заснувати “Український Чорноморський Інститут”, який

очолив дослідник водного господарства професор І.Шовгенів, колишній ректор УГА в Чехо-Словаччині, який на той час перебував у Варшаві. Одним з незмінних секретарей інституту був Л.Биковський. На засіданні було визначено такі напрямки роботи інституту, як описове вивчення Чорного моря (це завдання доручено було І.Шовгеніву); історичне вивчення Чорного моря (планувалося, що цим займеться професор В.Щербаківський у Празі); у серії публікацій сучасного політико-державного характеру вирішено було вивчати, передусім, Україну, Кавказ, Туреччину, Румунію і Болгарію; у спеціалізованій серії видань досліджувати окремі ріки, порти і т.д.; передбачено було також і синтетичні праці в напрямі обґрунтування потреби й можливостей виникнення “Української Чорноморської Великодержави”. Окрім зареєстрованих членів УЧІ, І.Шовгеніва, Л.Биковського, Ю.Липи, В.Щербаківського були запрошені до співпраці в інститут такі фахівці як: І.Липовецький з Варшави, який на той час опублікував пару дрібних розвідок про порти Чорного моря; інженер В.Янівський з Варшави, знавець транспорту, співробітник Українського Наукового Інституту у Варшаві; інженер-економіст О.Чубенко з Варшави як статистик; доцент Л.Грабина з Праги. Також на засіданні роздивлялися справи організаційного характеру [2, С. 1128-1129].

Ю.Липа широко обґрунтовував “чорноморську проблему”, вважаючи, що УЧІ повинен займатися не тільки теоретично-дослідною діяльністю, але й політико-організаційною в напрямі об’єднання причорноморських народів у спільну державну понтійську формацію. За його ж словами, створена понтійська спільнота згодом мала б дати світові нові цінності. Відповідно до того Ю.Липа планував і організацію УЧІ. Він одночасно прагнув об’єднати понтознавців для заснування українсько-понтійської політичної партії, завданням якої було б здійснення понтійської федеративної великодержави. Ю.Липа протиставляв ідеї “Великої Росії” ідею “Великої України”, надаючи перевагу понтійсько-середземноморському просторові [1, С.144]. Отже першою публікацією УЧІ була “Чорноморська доктрина” Ю.Липи (Варшава: УЧІ, 1940. – Ч. 1). У передмові до другого видання цієї праці він пише, що “...Чорне море – це економічне й духовне опертя для чорноморських країн. Вони творять разом з ним економічну й духовну єдність. Чорноморський простір – це життєдайний простір України. Україні належить перше місце серед чорноморських країн з огляду на її простір багатства й енергію людності. В цих словах, писав Ю.Липа, є зміст Чорноморської доктрини, призначеної для послуг українській закордонній політиці...” [2, С. 1128].

Щодо науково-організаційної діяльності українських емігрантів, Л.Биковським була написана публікація “Шестиліття діяльності Укр. Суходільного, Морського та Океанічного Інститутів” (1940-1946) [3]. Автор наголошує, що почали говорити й писати про так звану “Українську добу” в загальній історії людства. Названа

праця містить цінний історичний матеріал про напрями діяльності цих інститутів та їх друковану продукцію. Тут Л.Биковський вказує, що Ю.Липа опрацював підстави новітнього Всеукраїнського Великодержавницького світогляду. Отже, виявом цих думок, за словами автора, було утворення кількох установ, завданням яких стало словом та друком поширювати думки “Новітнього Українства” та нового погляду на історичне “призначення України”. В цій публікації Л.Биковський розкриває історію створення та функціонування трьох інституцій. Аналіз цієї публікації засвідчує, що перший, Український Чорноморський (або Морський) Інститут, досліджував проблеми “Морської України”. До компетенцій другого, Українського Океанічного Інституту, належало вивчення комплексу українських океанічних питань. І третій, Український Суходільний Інститут, всестороннє вивчав проблеми, пов’язані з нашою “суходільною великодержавністю”. Їх наукова діяльність відображалась у відповідних доповідях та публікаціях. Передбачалося видавати, пише Л.Биковський, праці, в яких буде вміщений різноманітний бібліографічний матеріал, енциклопедії та довідники, окремі розвідки і монографії, неперіодичні збірники з невеликими за обсягом працями, карти, атласи тощо [3].

Л.Биковським тут доведено, що Український Чорноморський Інститут організували першим. Він повідомляє, що письменник Ю.Липа, який з дружиною Галиною власноручно надрукували основоположну й програмову книжку “Чорноморська Доктрина” (Варшава, 1940), про яку згадувалось вже вище. Також автором наведені данні про діяльність Українського Океанічного інституту, яка була розпочата його ж брошурою (інженер-економіста Л.Биковського) “Великодержавні проблеми України” (Варшава, 1942. – 23 с.).

В публікації ж Л.Биковського, яку він тут називає “Україна над океаном” (Одеса, Герсфельд, 1945. – 19 с.), представлені завдання та програма діяльності Українського Океанічного Інституту. Далі автор вказує, що Український Суходільний Інститут з’явився третім за хронологією. Л.Биковський називає деякі публікації з цієї проблематики, передусім основоположну, на його погляд, брошуру Т.Олесіюка “Мапа Української Метрополії із поясненнями” (К., Варшава, 1944. – 10 с.), де було накреслено напрям діяльності в цій ділянці. З точки зору автора даної публікації, кількість співробітників та прихильників світоглядного українського політико-філософського напрямку зросла до кількох сот осіб, включаючи й іноземців. Л.Биковському здавалось, що з’являється школа “новітнього Всеукраїнського Великодержавницького, науково-політичного способу мислення” [3], що власне й було та й залишається завданням згаданих вище науково-дослідних установ. За словами автора цієї праці, впродовж 1940-1946 років всі три названі інститути видали понад 60 назв, збірників та окремо вданих публікацій різної тематики. На наш погляд, треба відмітити важливість вивчення понтознавчих проблем які входили до комплексу досліджень

Українського Суходільного, Морського та Океанічного Інститутів, що було своєрідним подвигом за тих обставин.

В зв'язку з 30-літтям УЧІ Л.Биковським було видано публікацію “Український Чорноморський Інститут” [1]. В ній досліджено причини виникнення УЧІ, що існував впродовж майже десяти років (1940-1949), викладено програму його діяльності, показано розвиток установи в контексті світових суспільно-політичних подій, простежено динаміку росту членів інституту та їх публікацій.

Л.Биковський тут подає характеристику Чорноморській Україні за оцінкою інших українських дослідників, зокрема він пише, що ціла половина чорноморських берегів належить до суцільної української території, де лежить запорука великої ролі України вже в найближчому майбутньому. Далі автор цієї публікації вказує, що це майбутнє України професор С.Рудницький уявляв собі в морській, тобто “чорноморській” формі. Українські мислителі, за дослідженнями Л.Биковського, дійшли до таких думок не тільки шляхом відповідних наукових дослідів, вони були також виразниками традицій, досвіду та думок, що давно існували серед свідомої частини українського громадянства, особливо тієї, що мешкала в південній та причорноморській частині України [1, С. 142].

Внаслідок активної праці членів, як зазначає Л.Биковський, інститутом було видано його працю “Туреччина: Бібліографічні матеріали” (Варшава: УЧІ, 1940. – Ч. 2). Подібні до цієї публікації були задумані про Болгарію, Кавказ і Румунію.

В 1941 році, за словами автора цієї праці, кількість УЧІ поповнилась такими членами як інженер А.Огієнко, інженер Д.Нестеренко, професор В.Садовський та інші. Важливою подією цього року, зазначає Л.Биковський, було упорядкування та методологія подальшої діяльності інституту. Автор вказує, що це знайшло своє відображення в брошурі І.Шовгеніва і В.Садовського під назвою “Український Чорноморський Інститут. Програма діяльності” (Варшава: УЧІ, 1941. – Ч. 7). Публікація складалась з двох статей: “Загальний план праць Українського Чорноморського Інституту” І.Шовгеніва та “Програма економічно-географічного вивчення чорноморського простору” В.Садовського. Л.Биковський наголошує, що в статті “Загальний план праць Українського Чорноморського Інституту” І.Шовгенів пише про поставлене УЧІ перед собою завдання вивчати властивості й засоби Чорного моря та прилягаючих до нього країн і народів, як певної спільноти, що може існувати у гармонійній діяльності окремих своїх частин [1, С.149].

Л.Биковський в своїй праці виклав ряд питань, які інститут планував опрацювати, а саме географічний опис території і акваторії басейнів трьох морів, а саме Чорного, Азовського й Каспійського; геологія згаданої вище території; гідрографія згаданих морів та їх басейнів; ґрунти на окресленій території; нарис історичних подій у басейнах трьох морів, починаючи від кам'яної доби, особливо на українських землях; сучасне розселення народів у басейнах трьох морів та в суміжних землях, зокрема розселення українського народу; духовні й фізичні

прикмети різних народів, в першу чергу українського; лісове господарство; енергетика, джерела енергії, використання енергії; промисловість; зовнішня та внутрішня торгівля; фінанси й кредит у різних народів, саме на українських землях; загальна і фахова освіта, зокрема на українських землях тощо [1, С.149].

Далі в своїй публікації Л.Биковським з'ясовано, що професор В.Садовський у власній програмі наголошує на вивченні чорноморського простору як економічного району і, головним чином, тих частин господарського життя, які можуть дати матеріал для з'ясування взаємозв'язку і залежності чорноморських країн.

За згадками Л.Биковського, при складанні “Чорноморської Доктрини” Ю.Липа у текстовій формі намагався доповнити його атласом. В зв'язку з цим з'явилася праця Ю.Липи і Л.Биковського “Чорноморський простір. Атлас” (Варшава: УЧІ, 1941. – Ч.8). Л.Биковського зазначає, що Ю.Липі належав текст цієї публікації, а він склав до неї бібліографію. На думку Ю.Липи це була перша українська праця такого плану.

За словами Л.Биковського, у 1942 році до членів УЧІ приєдналось багато представників української науки та культури, зокрема Архиепископом Іларіон, який в цей час перебував у Холмі.

Саме в цьому році, як вказує автор, поруч з монографіями, бібліографіями та невеликими працями за своїм змістом почали видавати “збірники” для систематизації в них невеликих публікацій за обсягом сторінок. Отже, проаналізуємо зміст одинадцяти “Чорноморських збірників” та окремо виданих з них публікацій, на основі цієї праці “Український Чорноморський Інститут” Л.Биковського. В 1942 році вийшов у світ “Чорноморський збірник”, книга перша (Варшава: УЧІ, 1942. – Ч.10), за таким змістом: Л.Биковський “Великодержавні проблеми України”, Ю.Липа “Емоційні первні в чорноморському світогляді”, М.Плечко “Українська гетьманська фльота у 1918 р.” Стислий нарис, П.Силенко “Мангуристанська Україна”. Спомини, М.Ковальський “Децо про тюркські коріння в українській мові” [С.152].

Л.Биковський наголошує на тому, що праця інституту проводилась нелегально, поза німецькою окупаційною цензурою, під постійним страхом консеквенцій. Автор також повідомляє, що папір здобувався на “чорному ринку”, відбувався друк матриць на машинці й відбивання на циклостилі, по приватних помешканнях Ю.Липи, Л.Биковського, Б.Монкевича й інших, обкладинки друкувалися потайки у водній польській друкарні. За словами Л.Биковського, саме через матеріальні проблеми керівник інституту І.Шовгенів змушений був переїхати до Данцігу на посаду в центральному господарському водному уряді на початку 1942 року. Однак він продовжував керувати УЧІ за допомогою листів, але зв'язок цей на протязі 1942-1943 років був не активним, а з погіршенням стану здоров'я професора І.Шовгеніва припинився зовсім. Тому, вказує Л.Биковський, подальша праця інституту провадилася заходами Ю.Липи й секретаріату [2, 1134].

Далі автор пише, що внаслідок науково-видавничої роботи УЧІ, Наукова Рада УЦК в тогочасній Генеральній Губернії на чолі з професором В.Сімовичем і професором І.Крип'якевичем призначила щомісячну грошову допомогу інституту. Це відбувалося через секретарку Наукової Ради панну Корчинську (згодом дружину професора М.Єфремова, дійсного члена УВАН у США).

З невеликих за обсягом праць було видано членами УЧІ “Чорноморський збірник”, книга друга (Варшава: УЧІ, 1942. – Ч. 14). До збірника входили такі публікації, як “Український запорозький скит на Афоні” архієпископа Іларіона, “Діо Хризостомова промова над Дніпром” професора В.Клінгера, “Заходи для побороення суші в чорноземних степах України й сумежних землях” С.Крилача, “Матеріали до історії української фльоти” Л.Биковського, “Чорноморська подорож” Ю.Липи, “В справі етнічної еволюції в Припонтиді” доктора Л.Чикаленка.

Саме “Чорноморський збірник”, книга третя (Варшава: УЧІ, 1943. – Ч. 17) було присвячено вшануванню пам'яті керівника УЧІ професора, інженера І.Шовгеніва, який помер в Данцігу 13 квітня 1943 року. Зміст збірника такий: Л.Биковський “Іван Шовгенів, біо-бібліографічні матеріали”; Л.Биковський “Напрявні всеукраїнської високошкільної політики” (в порядку дискусії); професор, інженер І.Фещенко-Чопівський “Проблема технічного високого шкільництва в Україні” (в порядку дискусії); Ю.Липа “Міт Півдня”; архієпископ Іларіон “Руссикон на Афоні”; професор В.Клінгер “Арріяна Флавія з Нікомідії. Плавання довкола Понту Евксінського”. Шість публікацій цього збірника інститутом було видано окремими виданнями (Варшава: УЧІ, 1943. – Ч. 19-24).

В 1943 році, за словами автора публікації, постановою УЧІ у складі Ю.Липи, Л.Биковського та інших було затверджено приступити до перевидання рідкої вже на той час книжки професора С.Рудницького, з передмовою Л.Биковського. Отже, вийшло у світ друге видання С.Рудницького “Українська справа зі становища політичної географії” (Варшава: УЧІ, 1943. – Ч. 18). Передмову до цієї публікації пізніше було надруковано окремим виданням Л.Биковського “Степан Рудницький: біо-бібліографічні матеріали” (1943. – Ч. 25).

В зв'язку з небезпечними суспільно-політичними обставинами Ю.Липа восени 1943 року виїхав з Варшави до міста Яворова під Львовом. Секретаріат УЧІ залишився у Варшаві, підтримуючи зв'язки з Ю.Липою за допомогою листів.

В п'ятий (1944) рік свого існування, повідомляє Л.Биковський, склад інституту був збільшений такими членами, як професор В.Доманицький (Подебради), професор О.Оглоблін (в цьому році ще із Львова), доцент М.Антонович (Бресляв), професор С.Корвин-Павловський (Єгипет) та інші. У складі нових авторів в складних політичних умовах вийшов у світ черговий “Чорноморський збірник”, книга четверта (Варшава: УЧІ, 1944. – Ч. 26). Зміст збірника такий: Ю.Липа “Наш оптимізм і його підстави, В.Садовський “Чорноморська торгівля на підставі даних

“Статистического описания Киевской Губернии””, Л.Биковський і В.Доманицький “В справі підготовки адміністраційних кадрів для Української Держави” (листування), Т.Райнах “Мітридат Евпатор Базилевс Понтійський”, переклад з французької В.Богацького, О.Оглоблин “Історичний архів Чорноморської фльоти”, Л.Биковський “Чорноморський факультет Таврійського університету” (дискусійний матеріал), М.Антонович “В справі реорганізації Таврійського університету. Матеріали для історії Південної України” (звіти українських повстанців).

В цьому ж році було видано черговий “Чорноморський збірник”, книга п’ята (Варшава: УЧІ, 1944. – Ч. 27). Цей збірник вміщував такі публікації, як “Заселення Південної України в середині XVIII ст.” Н.Полонської-Василенко, “Чорноморські проливи” Б.Галайчука, “Побут скитів за Страбоном А.Кацевалова, “Окупація Тавриди Римом у I ст. н. ери” В.Дьякова, “Значення чорноморських та озівських портів для України” І.Калиновича, “Походження державних барв України” М.Плечко, “Матеріали для історії Південної України” (звіти повстанців).

Друге півріччя 1944 року, пише Л.Биковський, для членів УЧІ було дуже складним. Зв’язок між співробітниками інституту припинився із-за суспільно-політичних подій, частина матеріалів надісланих для друку і вже виданих загинули, зокрема, матеріали для бібліографічних покажчиків літератури про Кавказ, Болгарію, Румунію Л.Биковського та “Вступ” (перший розділ) Ю.Липи до праці “Іран і Україна в пра-та історичних взаєминах” тощо.

Внаслідок польського повстання проти німців у Варшаві [7], за даними Л.Биковського, секретаріат і частина архівів УЧІ опинились під опікою інженера С.Куниці. Він також стверджує, що саме в другій половині 1945 року, але вже в Німеччині у місті Герсфельді на Гессенщині, вдалося відновити діяльність інституту. За його словами, спільними зусиллями нових членів й секретаріату УЧІ було видано влітку 1945 року “Чорноморський збірник”, книга шоста (Герсфельд: УЧІ, 1945. – Ч. 28). З таким змістом: “Батько Нестор Махно – український національний герой” професор В.Дубровський, “Проблема періодизації державної історії давнього Єгипту” професор В.Державин, “Понтійська Амазока. (Наталія Королева) Л.Биковський.

Після цієї недовготривалої діяльності, повідомляє Л.Биковський, наступила знову перерва в роботі УЧІ до весни 1946 року. Далі він пише, що в квітні 1946 року з’явилась можливість поновити працю інституту в ДП-таборі Майнц-Кастель, який був розташований між містами Візбаден і Франкфурт над Майном у Великій Гессенщині (Західна Німеччина) [4, С. 43]. Поштовхом для відновлення діяльності, як зазначає Л.Биковський, стало повідомлення про смерть в серпні 1944 року Ю.Липи, засновника УЧІ [1, С.158]. Але цю діяльність Л.Биковський не називав активною, оскільки про укладання й видання великих за розміром праць в царині понтознавства не було і мови. Впродовж 1946-1949 років ідеологічним

керівником цієї установи став професор М.Міллер, що оптимально сприяло, на думку Л.Биковського, подальшому успішному розвитку діяльності УМІ (або УЧІ) протягом 1946-1948 років [1, С.159]. За його ж оцінкою, М.Міллер науково обґрунтовував чорноморську концепцію, що її так талановито відчував Ю.Липа у своїх публіцистичних працях. До роботи в інституті приступили такі нові члени, окрім М.Міллера, як М.Антонович, Д.Дорошенко та інші.

Секретаріатом, повідомляє Л.Биковський, було змінено назву “Український Чорноморський Інститут” на “Український Морський Інститут” (далі УМІ), оскільки його члени вважали, що ця назва більше відповідає тематиці інституту в новій ситуації. Таким чином, черговий “Чорноморський збірник”, книга сьома (Майнц-Кастель: УМІ, 1946. – Ч. 30) був виданий вже Українським Морським Інститутом. Зміст збірника такий: Л.Биковський “Апостол новітнього українства” (Юрій Липа), І.Шовгенів “Загальний план праць УЧІ” (перевидання), В.Садовський “Програма економічно-географічного вивчення чорноморського простору” (перевидання), М.Міллер “До історії Танаїса” (план міста), С.Гаєвський “Александрія в давній українській літературі”, М.Антонович “Чи були кімерійці в Україні?” (До питання про походження кімерійців), Л.Биковський “Проблема української історії”, М.Міллер “Нові знахідки тризуба”. З цього збірника окремими відбитками було видано такі публікації, як Л.Биковський “Апостол новітнього українства (Юрій Липа)” (1946. – Ч. 31) та М.Міллер “До історії Танаїса (план міста)” (1946. – Ч. 32).

Членам інституту вдалося видати наступний “Чорноморський збірник”, книга восьма (Майнц-Кастель: УМІ, 1946. – Ч. 36). Збірник вміщував праці таких понтознавців, як Ю.Липа “Наш оптимізм і його підстави” (перевидання), Т.Райнах “Мітридат VI. Евпатор Базилевс Понтійський” (перевидання), М.Міллер “Нотатки до питання про тризуб”, В.Сичинський “Чорноморський комплекс в українському мистецтві”, Л.Цегельський “Курд – борець за Україну” (перевидання), Л.Биковський “Чорноморський факультет Таврійського державного університету” (дискусійний матеріал, перевидання), М.Антонович “В справі реорганізації Таврійського університету” (перевидання), М.Міллер “Студії з ранньої історії Приозів’я. III. Бібліографія до питання античної колонізації Приозів’я-Пониззя Дону”, А.Кацевалов “Реферат про Ольвію”. З цього збірника окремими виданнями було надруковано праці таких авторів, як Т.Райнах (1946. – Ч. 38), Л.Биковський (1946. – Ч. 40) і одну з публікацій М.Міллера під назвою “Студії з ранньої історії Приозів’я. III. Бібліографія до питання античної колонізації Приозів’я-Пониззя Дону” (1946. – Ч. 39).

За допомогою фінансової підтримки франкфуртського філіалу Українського Комітету під керівництвом професора М.Ветухова [5], як стверджує Л.Биковський, УМІ продовжив свою видавничу діяльність. В зв’язку з цим, він пише, було видано черговий “Чорноморський збірник”, книга дев’ята (Майнц-Кастель: УМІ, 1946. – Ч.

41). Саме цей збірник, за словами Л.Биковського, був присвячений семиліттю функціонування Українського Морського та споріднених з ним Українських Суходільного і Океанічного Інститутів. Зміст його складався з таких публікацій: “Резолюція і Маніфест Прометеївської Ліги Атлантийської Хартії”, Ю.Липа “Чорноморський простір” (перевидання), М.Міллер “Студії з ранньої історії Приозів’я. IV. Скільки було Танаїсів?”, Д.Дорошенко “Чорноморська фльота в 1918 р.” (передрук), П.Андрусів “У справі організації Таврійської академії мистецтв”, Л.Биковський “Шестиліття діяльності Укр., Суходільного, Морського і Океанічного Інститутів”, А.Кацевалов “Огляд деяких советських часописів, що стосуються до античної та середньовічної Чорноморщини”. З наведених вище статей, окремо було видано тільки дві публікації М.Міллера (1946. – Ч. 44) та Л.Биковського (1946. – Ч. 45).

З’явилась можливість, за підтримкою Українського Громадського Комітету, перевидати і поширити серед українських емігрантів, брошуру Л.Биковського “Апостол новітнього українства (Ю.Липа)” (Франкфурт на Майні: УМІ, 1946. – Ч.42).

Виявлено, що у 1947 році УМІ продовжував свою науково-видавничу діяльність і видав у світ наступний “Чорноморський збірник”, книга десята (Майнц-Кастель: УМІ, 1947. – Ч. 47). Авторами цього збірника були такі українські діячі, як В.Садовський “Перед завісою майбутнього” (перевидання), М.Міллер “Досліди сарматського некрополю та селища біля ст. Нижнє-Гниловської”, Д.Дорошенко “Україна й Крим у 1918 р.” (передрук), В.Дубровський “Кримська Автономна Республіка” (некролог), В.Глазков “Козача проблема”, В.Дубровський “Автономна Республіка німців Поволжя” (некролог), С.Парфанович “Туга” (казка Чорного моря), П.Мегик Деякі зауваги до статті П.Андрусова п.з. “В справі організації Таврійської Академії Мистецтв”, П.Курінний “Витяг з листа до проф. М.Міллера”, М.Міллер “Ще за могилу князя Святослава”, В.Дубровський “Богдан Хмельницький і Туреччина” (автореферат). Стали об’єктом уваги й були надруковані окремо публікації М.Міллера “Досліди сарматського некрополю та селища біля ст. Нижнє-Гниловської” (1947. – Ч. 48) і В.Глазкова “Козача проблема” (1947. – Ч. 49). Цей десятий збірник поширився відділом рецензій.

Останній “Чорноморський збірник”, книга одинадцята (Майнц-Кастель: УМІ, 1947. – Ч. 59) з цієї серії було видано у 1947 році. Його зміст такий: П.Курінний “Вадим Михайлович Щерабаківський; В.Дубровський “Туреччина між молотом і ковадлом”; О.Оглоблін “Чорноморська проблема в українській політиці часів гетьмана Івана Мазепи”; В.Дубровський “Знищені республіки”; Н.Полонська-Василенко “Заселення Південної України”; М.Міллер “Студії з ранньої історії Приозів’я. VIII. Сарматська матеріальна культура”, В.Глазков “Крах наших москвофілів”; О.Домбровський “Причинок до праісторії України”; В.Дубровський некрологічна рецензія “Мана Занге” (“Наши Известия”, 1947. – Ч. 2); М.Міллер

“Нова популярно-наукова книжка” (В.Січинського “Чужинці про Україну”. – Авґсбург, 1946); Я.Пастернак “Лист до проф. д-ра М.Міллера”; В.Дубровський “Казакія” (1947. – Ч. 1-4). З цього збірника було надруковано окремими виданнями деякі перераховані вище праці таких авторів, як П.Курінного (1947. – Ч. 60), В.Дубровського (1947. – Ч. 61), М.Міллера (1947. – Ч. 62), Н.Полонської-Василенко (1947. – Ч. 64).

За словами Л.Биковського, останньою публікацією інституту в Європі була брошура Ю.Липа “Символ Чорного моря” (перевидання, яке вийшло справжнім друком) (Франкфурт над Майном: УМІ, 1948. – Ч. 66). Він вказує, що весь наклад брошури залишився на складі друкарні (Драмштад), внаслідок поспішного виїзду з Німеччини секретаріату інституту. Отже, пише Л.Биковський, на протязі травня-червня 1948 року секретаріат УМІ і всі його справи переїхали до Нью-Йорку, сподіваючись на більш плановий та технічно досконалий спосіб друку у США. За його оцінкою, віддаленість від керівництва членів інституту поступово зумовило неможливість наукового ведення понтознавчих справ інституту. Внаслідок цього, Л.Биковський вважає, стало виходом у світ останньої брошури “Михайло Олександрович Міллер”, біо-бібліографічні матеріали” (Нью-Йорк-Геттінген: УМІ, 1949. – Ч. 67). Таким чином, він зазначає, секретаріат УМІ вшанував 65-річчя свого керівника, професора М.Міллера. Виявлено, що на цьому науково-видавничу діяльність цієї установи припинилась. Деякий час, члени УМІ підтримували зв'язки між собою засобом листування. Наслідком тих обставин, ця установа перебувала в законсервованому стані.

Відчувалась потреба у подальшому всесторонньому науково-дослідному вивченні чорноморської тематики. Наступний етап науково-організаційної діяльності Л.Биковського був пов'язаний з діяльністю “Чорноморської Комісії”. Заснували її 25 жовтня 1953 року [6, С.163] як продовження колишнього Українського Чорноморського Інституту при Українській Вільній Академії Наук у Нью-Йорку (США). Очолив комісію О.Оглоблін, секретарем був інженер-економіст Л.Биковський, колишній секретар УЧІ. Згодом, Л.Биковський став заступником голови комісії. Він брав участь у роботі першого засідання “Чорноморської Комісії” 7 березня 1954 року [6, С.163] у Нью-Йорку, де виступив з доповіддю про “Український Чорноморський Інститут”, пов'язуючи свій виступ з попередніми понтознавчими студіями.

Отже, проаналізований вище історичний матеріал дає можливість з'ясувати обставини створення і розвитку, роль та значення Українського Чорноморського Інституту (або УМІ) на той період. В комплекс вивчення якого входило обґрунтування Чорноморської української ідеї, що є відбитком національної свідомості, соціально-політичних поглядів, комплексу почуттів, яка відображає прагнення народу досягнути загальну свою свободу й незалежність і стати самовладним рушієм історичного наступу. На відміну від мрії котра охоплює

бажане, ідеал окреслює сферу належного, того, що має бути. Саме українське громадянство, популяризувало українську ідею своєю діяльністю в еміграції. Наведені вище факти вказують на те, що до процесу самовизначення України мав безпосередню причетність і Л.Биковський своїми поглядами, ідеями й науково-організаційною діяльністю.

Література

1. Л.Биковський Український Чорноморський Інститут. – Мюнхен, 1970. – С.142-168 (Відбиток з Наукових записок УТГІ. – 1970. – Т. XX. – 142-168).
2. Л.Биковський Український Чорноморський Інститут // Визвольний шлях. – 1957. – Кн. 10/46 (120). – С. 1125-1136.
3. Биковський Л. Шестилітня діяльності Укр. Суходільного, Морського та Океанічного Інститутів (1940-1946). – Укр. Морс. Інс-т: Женева, Майнц-Кастель, 1946. – Ч.45. – 7 с.
4. Биковський Л. У службах українській книжці / Упорядники Л.Р. Винар, Я.Д.Ісаєвич. – Львів, Нью-Йорк, 1997. – 328 с.
5. Биковський Л. Михайло Олексійович Ветухів, 1902-1959 // Новий літопис. – 1964. – Ч. 11. – С.21-32; Ч. 12. – С.12-28.
6. Биковський Л. Проф. д-р Олександр Оглоблин як понтознавець // Укр. історик. – 1994. – № 1-4 (120-123). – С. 162-165.
7. Биковський Л. Польське повстання у Варшаві 1944 року (Спомини очевидця). – Лондон, 1963. – 47 с.

*Хмельницька Л.В.
Переяслав-Хмельницький державний педуніверситет
імені Г.Сковороди*

ВПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВІСТЮ УКРАЇНИ

Будівництво нового ладу в СРСР являло собою складний і багатогранний процес. Було б неправильно його уявляти у вигляді прямої лінії, завжди круто спрямованої вгору. Все було на цьому шляху: і важко здоланні бар'єри, і потужні ривки вперед, і грубі помилки та прорахунки, і уповільнення темпів.

Розрахунки В.І.Леніна на по-справжньому глибокі й стабільні зміни в економічній і політичній сферах повною мірою здійснити не вдалося. НЕП був короткочасним періодом. Відродився "воєнне – комуністичний" варіант розвитку суспільства у вигляді "сталінської моделі соціалізму". В основі неї лежали як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори, глибокі суперечності перехідної епохи. І успадкована від старої Росії техніко-економічна відсталість, і вороже